

ЧЕТВЕРТИННІ ВІДКЛАДИ РАХІВСЬКОГО КРИСТАЛІЧНОГО МАСИВУ

студ. IV курсу Карабінюк М., науковий керівник викл. Корчинська Ж. М.

Досліджено четвертинні відклади Рахівського кристалічного масиву. З'ясовано класифікацію в залежності від їх походження та розташування, визначені основні ділянки їх поширення, виділені і описані основні зони вивітрених порід. Зазначені основні породи, які представляють четвертинні відклади, визначено місце річок в утворенні даних відкладів.

Ключові слова: четвертинні відклади, геологічна будова, Рахівський район, еловій, делувій.

Постановка проблеми та аналіз попередніх досліджень

Для повного і змістовного вивчення геології певної території, потрібно розуміти, що вона є динамічною і аналіз найсучасніших відкладів є важливим елементом для отримання повної картини про геологічну будову досліджуваної території. Четвертинні відклади є сучасним елементом геології, який постійно видозмінюється і їх утворення протікають з різною швидкістю в різний період, в залежності від активності чинника, який спричинює їх утворення. Утворення четвертинних відкладів пропорційно залежать від інтенсивності чинника їх утворення. Наприклад, чим більша кількість опадів, збільшується активність і річок, і водної ерозії, відповідно руйнується більша кількість гірських порід, більша їх кількість транспортується і акумулюється, так і утворюються четвертинні відклади, в наведеному прикладі – алювіальні.

Вивченням четвертинних відкладів в Українських Карпатах займалися раніше чимало науковців, адже їх утворення є безперервним процесом. Зокрема ґрунтовні дослідження виконали такі науковці як: Глушко В. В., Круглов С. С., Геренчук К.І., Бондарчук В. Г. та інші [1-3].

Сучасні дослідження четвертинних відкладів зосереджені на вивченні окремих розчленованих та нерозчленованих залягань в основному у долинах річок, водних потоків та на гірських схилах. Вони формують і видозмінюють сучасний рельєф місцевості. На території Рахівського кристалічного масиву такі утворення протікають особливо, зважаючи на суттєвий вплив кліматичних умов, гідрологічний режим, специфіку материнської породи та інше. Тому дана робота є актуальною.

Виклад основного матеріалу

До антропогену в Карпатах відносяться наймолодші континентальні відклади, які перекривають більш давні породи. Нижня їх межа проводиться в Закарпатті по підшві ільницької та гутинської світ. Ці відклади мають надзвичайно мінливу потужність (від 1 до 700 м), представлені різними генетичними типами (алювіальними, делувіальними, вулканічними, озерними, колювіальними тощо) і дуже строкаті за літологічним складом (бентонітові

глини, туфи, туффіти, андезити, крупноглибові та ін.) [3]. Численні дослідження дали змогу розчленувати їх на такі відділи: еоплейстоцен, плейстоцен, який поділяють на нижній, середній і верхній, та голоцен [2].

Четвертинні відклади – це й діяльність річок (алювіальні відклади), процеси вивітрювання (елювій – пухкі відклади, що залягають там, де утворилися; делювій – продукти вивітрювання, знесені зі схилів водами й відкладами; пролювій – відклади, утворені діяльністю тимчасових водотоків), діяльність вітру (еолові відклади), льодовиків та їх танення. Четвертинні відклади вкривають більш давні породи, які оголюються в долинах річок, балках, ярах, кар'єрах. Відклади відіграють важливу роль в утворенні ґрунтів, формуванні ландшафтів, а також є сировиною у народному господарстві для будівельної промисловості.

В Закарпатті в нижньоплейстоценовий час відбувався вплив ефузивів (Гутинська світа) і накопичення вулканогенно-осадових товщ (ільницька світа).

Акумулятивний покрив терас зазвичай масиву двочленний. Русловий алювій представлений галечником, в якому іноді зустрічаються домішки валунів. У Закарпатті зустрічаються уламки андезитів, андезито – базальтів та інших порід Вигорлат - Гутинської гряди, а вже на території Рахівського кристалічного масиву найбільш поширені кварцити, кристалічні сланці та ін. Зазвичай галька середньо і добре обкатана. Шар галечників часто містить лінзи грубо- і середньозернистого піску, кількість і потужність якого збільшується у верхній частині розрізу. У піску зазвичай спостерігається дрібна горизонтальна або коса шаруватість. Потужність руслового алювію 5 - 10 м [3].

Найбільш значущі залягання четвертинних відкладів утворені річками Рахівського кристалічного масиву, а саме Тиса, Шопурка, Косівська, у руслах яких і знаходяться найбільші залягання четвертинних відкладів, які представлені алювіальними наносами.

Необхідно підкреслити, що часто трапляються такі випадки, коли верхньопалеозойські (кам'яновугільні і пермські) або нижньомезозойські (тріасові і юрські) відклади відкриваються в глибоко врізаних долинах річок і струмків, що утворилися внаслідок водної ерозії [4]. Ці відклади також в результаті водної ерозії виходять на денну поверхню, але вони не можуть бути названі Четвертинні.

До нерозчленованих відкладів віднесені делювій шлейфів схилів і елювіальні утворення.

Під делювієм слід розуміти комплекс відкладів, які залягають на схилах, і які утворюються шляхом руйнування корінних порід і перенесення їх на схили переважно талими і дощовими дощами. Так як Рахівський кристалічний масив знаходиться в зоні з відносно високими показниками опадів, то цей процес є досить інтенсивний.

Делювіальні відкладення поширені на ділянках інтенсивного розчленування рельєфу. У районах з різними геологічними і морфологічними умовами будова делювіальних шлейфів схилів неоднакова. Так, якщо в гірській частині Карпат делювіальні шлейфи схилів майже повністю складені щебенюватими уламками, які представлені на території Рахівського

кристалічного масиву, то вже, для порівняння, на території передгір'їв вони переважно суглинкові. Загальна потужність делювію змінюється від 1 до 15 м.

Склад і характер делювію залежить від:

- геологічної будови схилу;
- крутизни і розмірів схилу;
- кліматичних умов [5].

Елювіальні відклади надзвичайно широко поширені. Вони утворилися на різноманітних породах і суттєво відрізняються між собою.

Товща вивітрених порід ділиться на три - п'ять зон. Візуально в відслоненнях чітко виділяються три зони.

Перша характеризується підвищеною, в порівнянні з не вивітреною породою, тріщинуватістю відкладень. Кількість тріщин в одиниці об'єму та їх розкриття підвищується до верху зони. Породи помітно змінені тільки по стінках тріщин. Потужність зони 5 - 10 м. Друга зона складена окремими уламками материнської породи, проміжки між якими заповнені дрібноземом. Крупність уламків зменшується знизу вгору по розрізу, в тому ж напрямку збільшується кількість дрібнозема. Потужність зони 1 - 5 м. Третя зона представлена дрібноземом, проте в нижній частині розрізу зустрічаються поодинокі уламки сильно вивітреного матеріалу материнської породи. Дрібнозем досить однорідний. Найбільша його кількість в акумулятивній частині схилу. Необхідно відзначити, що на масивних пісковиках і алевролітах найбільш повно розвинені перша і друга зони, де переважає крупноглибовий елювій, на менілітових сланцях - дресва, на глинах і алевролітах - глинисто-суглинковий матеріал [3].

Голоценові утворення представлені сучасними ґрунтами різного типу залежно від геоморфологічно-ландшафтного положення, елювіально-делювіальними щербенисто-глинистими відкладами на схилах і пологих пододілах, пролювіальними валунами, брилово-щербенистими та піщано-намулованими відкладами селевих потоків і конусів виносу, колювіальними кам'яними потоками, крупнобриловими обвалами та щербенистими осипами, соліфлюкційними дрібно терасовими потоками щербенисто-глинистого матеріалу на схилах, а також алювієм заплавних терас.

Антропогенні відклади утворюють суцільний покрив піщано-галечних відкладів у долинах Тиси. На території масиву залягають переважно малопотужні елювіально-делювіальні утворення і алювіальні відклади терас [5].

На схилах долин і пологих вершин поширені елювіально-делювіальні та пролювіальні відклади, представлені бурими суглинками, та уламками порід, які тут поширені, з нерівномірно розсіяними щербенем та брилами цих порід. Їх потужність 1-5 м, залягають вони у вигляді несучого покриву, часто переробленого інтенсивними процесами соліфлюкції. Унаслідок цього відклади представлені також кам'яними потоками, окремими накопиченнями брил і валунів, ніби витиснутих з рихлого щербенисто-глинистого матеріалу. На крутих схилах трапляються типові колювіальні осипні та обвальні утворення [2].

Отже, сучасні чотвертинні відклади Рахівського кристалічного масиву представлені відкладами таких основних генетичних типів як ановальні (річкові відклади), еловальні (буки відклади, що залягають там, де утворилися), делювіальні (продукти вивітрювання, знесені зі схилів водами й відкладами), пролювіальні (відклади, утворені діяльністю тимчасових водотоків), селові (зітрові наноси).

Найбільша частина відкладів знаходиться в долинах річок, які протікають на території масиву в басейнах річок Тиса, Шопурка, Косівська. Шо ж до еловальних відкладів, то вони надзвичайно широко поширені, утворилися на різноманітних породах і суттєво відрізняються між собою, а товща вивітрених порід ділиться на 3-5 зон.

Антропогенні відклади утворюють суттєвий покрив піщано-гальчаних відкладів у долинах Тиси. На території масиву залягають переважно малопотужні еловальні-делювіальні утворення і ановальні відклади терас. Вони весь час змінюються в кількісних і якісних показниках.

Список використаної літератури

1. Бондарчук В. Г. Радянські Карпати. / В. Г. Бондарчук. — К.: Радянська школа, 1956. — 179 с.
2. Геренчук К. І. Природа Закарпатської області. / К. І. Геренчук. — Львів: Вища школа, 1981. — 156 с.
3. Глушко В. В. Геологическое строение и горючие ископаемые Украинских Карпат. / В. В. Глушко, С. С. Крутлов. — М.: НЕДРА, 1971. — 372 с.
4. Карабінюк М. М. Тектонічна будова Рахівського кристалічного масиву. / М. М. Карабінюк // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Географія. Землеустрій. Природокористування. Випуск 2, 2013. — С. 112-115.
5. Кривин А. Д. Геологическое строение района Кобылецкой Поляны (Раховский массив) и Подлянского месторождения фосфоритов. / А. Д. Кривин // Геол. сб. Львов. Геол. общ. — 1961. — №7,8.

РОЗВИТОК ЦЕРКВИ СЕЛА РОКОСОВО

Ірина П. Куркуш *Панчій В. В., переклад. ст. викар. Шароді В. В., проф. Пон С. С.*

Досліджено історію зародження та розвитку церкви села Рокосоно з 1400 року до теперішнього часу. Встановлено парохів і дяків церкви та чисельність вірників різних віросповідань.

Ключові слова: церква, історія розвитку, релігія, дяки-вчителі, о. Рокосоно.

Постановка проблеми

Історико-краснознавчі дослідження є важливими для теперішніх і майбутніх поколінь. Несмілими культури аж до XX століття були представлені духовенства. Саме духовенство при монастирях і церковних соборах організовували школи і навчали учнів читати та писати. На прикладі одного із найдревніших сільських поселень Закарпаття досліджено становлення та розвитку церкви і парафіяльної школи.

Вигляд основного матеріалу

У с. Рокосоно, яке засновано у 1300 році, парохія була організована у 1374 році, а першу громаду сформували збудувати тільки у 1574 році. Це була дерев'яна примоселна церква, яка слугувала громаді аж до 1828 р.

На опік стіну церков Угоцького комитату, який було здійснено в 1751 р. на великому царстві Марії-Терезії єпископ Михайло Опшанський званням: «В селі Рокосоно стоїть дерев'яна церква, збудована парохіями в 1574 р. Парох селі є Іларіон Силваніха, од визначити на місцеву парохію і церков посвячений, чуває на теперешньому ботобійно, має одлава в одній часті пішть кобилюк. Населенство як і на що дано церкві не знати, но землю до днес справно хоснує. Із селі у селі є 38. Желарів около 8. Способні к словіді 180. До тепер ніякої школи не побудили, од днесь приобійгли і прийняли одно віко пиятити. Всі пантові/дівчєв. Книги церковні церков має всі. Наукову же парох має одну. Метрину має, подобию і хрестильницю, або баню святої води. Дяк в свободі, на кожному утриманий. Тиск парохальний дарований од давна но сини провотерон неучи зробили го простяцким, ставши подланими. Церков дерев'яна, пингилми крита, тепер в добрім стані находиться, всіми речами добре обслужена. Кладбище паланком загороджене. Елей в церкві зокраєньється. Замок залізний, ключ у провієтера зберігається. Два рази в день вночять на Богородице Діво. Доходів ніяких не має і трудом громади одобривается. Церква посвячена св. Михайлу Архистратигу» [1].

У 1797 р. селяни планували збудувати нову дерев'яну церкву, яка б їм обійшлаше дешевше, зважаючи на наявність деревини та простоту зведення. Однак згодом громада спромоглася збудувати кам'яну муровану церкву, яка діє з 1828 року. Воно в доброту став збереглася до тепер. Це мурована базиліка з бароковим завершенням нежі, що несе три дзвони. Великий дзвін відлив Р. Героді у Холуготні в 1923 р., а малий зберігся з 1784 р. Поряд — каплиця, на місці поховань, свинцевники і збережене приміщення бувшої церковної школи. В 1986 Ірина Андришко виконала розписи церкви [2].